

Józef Mikołajtis

Oddział Częstochowski (1956)

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 53/3, 343-347

1962

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ODDZIAŁ CZĘSTOCHOWSKI
(1956)

Rozmowy z prof. J. Krzyżanowskim na temat założenia w Częstochowie Oddziału Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza prowadzono w marcu i kwietniu 1956. W ich wyniku powierzono niżej podpisanemu funkcję organizatora Oddziału Częstochowskiego, zaś do współpracy zaproszony został mgr Z. Żmigrodzki. Zebranie organizacyjne zwołano na 24 XI 1956. Wszyscy obecni stali się członkami-założycielami: J. Mikołajtis, W. Szymański, A. Baranowski, I. Dziembowska, T. Gierymski, Z. Żmigrodzki, B. Kubicka, K. Kaczorowski, J. Polakowski, J. Wójcicki, M. Soldrowska, H. Szwarlik, J. Rogowska, I. Pułkownik, D. Izdebska, J. Chodemiczka, T. Biskup. Zebranie odbyło się w Bibliotece Miejskiej im. W. Biegańskiego dzięki uprzejmości dyr. A. Kłyka i dyr. A. Zakrzewskiej, którzy wyrazili zgodę na stałe korzystanie Oddziału z lokalu Biblioteki. Do Zarządu Oddziału weszli: mgr J. Mikołajtis (przewodniczący), mgr J. Wójcicki (zastępca przewodniczącego), mgr Z. Żmigrodzki (sekretarz), mgr J. Rogowska (skarbnik), mgr J. Polakowski, mgr D. Izdebska, mgr H. Szwarlik, mgr J. Chodemiczka, mgr B. Kubicka, mgr M. Soldrowska.

Do końca r. 1957 odbyło się 8 zebrań Zarządu, zebrań ogólnych 11 oraz tyleż poprzedzających je konferencji organizacyjnych. Na zebraniach ogólnych wygłoszono następujące referaty: Wiesław Szymański, *Podróżny z dylizansu filozoficznego* (rzecz o Bolesławie Micińskim; druk: „Twórczość”, 1957, nr 8); Barbara Kubicka i Maria Soldrowska, *Sprawozdanie z prac badawczych nad związkami pisarzy polskich z Częstochową i ziemią częstochowską*; Józef Mikołajtis i Ziemowit Mikołajtis, *Projekt uhumanistycznienia słuchaczy Politechniki Częstochowskiej*; Maria Czaja i Zbigniew Żmigrodzki, *Projekt Studium Humanistycznego w Częstochowie*; Zbigniew Żmigrodzki, *Karol Irzykowski jako krytyk i teoretyk literatury* (druk: „Życie i Myśl”, 1957, nr 25); Maria Rolska, *Drukarnia jasnogórska w XVII wieku*; Józef Wójcicki, *Staffa „Sny o potędze” na tle prądów filozoficznych i artystycznych*; Józef Mikołajtis, *W trzydziestolecie sprowadzenia zwłok Słowackiego na Wawel*.

Na publicznej sesji naukowej ku czci dra W. Biegańskiego, zwołanej przez Towarzystwo Lekarskie w Częstochowie, Józef Mikołajtis wygłosił odczyt „*Myśli i aforyzmy Biegańskiego w świetle rozważań literackich*” (druk: „Archiwum Historii Medycyny”, 1958, nr 3).

14 X 1957 otwarto Studium Humanistyczne, zorganizowane i prowadzone przez Oddział Częstochowski Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza. Jest to jedyna w Polsce forma społeczna naukowego uhumanistycznienia miejscowego społeczeństwa. Na wykłady zapisało się 98 słuchaczy. Studium, trwające 2 lata, daje słuchaczom możliwość poznania pewnych dziedzin humanistyki, jak: technologia pracy umysłowej, historia literatury polskiej i powszechnej, teoria literatury, historia języka literackiego, historia sztuki, teoria i historia muzyki, teatrologia, logika, psychologia, socjologia, filozofia, etyka, nauka języków obcych. Rzecz oczywista, że w tak krótkim okresie wysunięto jedynie najważniejsze zagadnienia. Studium Humanistyczne zawdzięcza swe istnienie poparciu Sekretariatu KM PZPR, Prezydium MRN, a także miejscowemu społeczeństwu oraz wytrwałej pracy członków Oddziału.

Dla uhumanistycznienia studentów Politechniki Częstochowskiej opracowano projekt wykładów, przedstawiony Ministerstwu Szkół Wyższych i Politechnice Częstochowskiej.

Ponieważ prace Oddziału znacznie się rozwinęły, rozszerzono agendy sekretariatu wybierając mgr B. Kubicką na drugiego sekretarza Oddziału. Z prac w Ko-

misji Rewizyjnej zwolniono M. Sółdrowską ze względu na jej studia w Krakowie, równocześnie zaś sam ustąpił z Towarzystwa mgr K. Kaczorowski, wybrano więc nową Komisję, w składzie: mgr. A. Baranowski (przewodniczący), mgr inż. S. Pospieszalski, mgr J. Chodemicka.

W roku 1958 odbyły się 4 zebrania Zarządu i 7 zebrań ogólnych z następującymi referatami: Adolf Baranowski, *Problemy społeczne w twórczości Jana Nerudy*; Stanisław Pospieszalski, *Zagadnienia kompozycji monumentalnej*; Jan Prokop, *Jak rozumieć poezję Przybosa?*; Halina Szwarlik, *Kazimierz Przerwa-Tetmajer jako powieściopisarz*.

Podjęto również współpracę z Towarzystwem Popierania Kultury Regionalnej, głównie w pracach redakcyjnych nad tomem 4 *Ziemi częstochowskiej*, tworząc zespół redakcyjny, który zgromadził i ocenił szereg prac, przekazując je następnie do druku Towarzystwu Popierania Kultury Regionalnej.

W grudniu zorganizowano cykl wykładów poświęconych Stanisławowi Wyspiańskiemu: Zenon Klemensiewicz, *Osobliwości języka Wyspiańskiego*; Iwo Gall, *Akt II „Akropolis” Stanisława Wyspiańskiego odczytany aktorom na próbie*; Józef Wójcicki, *Wyspiański — poeta tragiczny*; Józef Mikołajtis, *Uwagi o wystawieniu „Sędziów” Wyspiańskiego w Częstochowie*.

Równocześnie rozpoczęto prace organizacyjne w związku z Rokiem Słowackiego w Częstochowie oraz pogłębiono prace dotyczące Studium Humanistycznego i wydania skryptów dla słuchaczy.

Towarzystwo złożyło też w Prezydium MRN wnioski o budowę gmachu Biblioteki Miejskiej im. W. Biegańskiego, gdzie mógłby znaleźć pomieszczenie i Oddział Częstochowski. W uwagach uzupełniających, przedstawionych w związku z obchodem Tysiąclecia Państwa Polskiego i 750-leciem Częstochowy, złożono propozycję zorganizowania i przeszkolenia w zakresie potrzeb regionu kadry ludzi, którzy rozpoczęliby systematyczne badania przyrodnicze, geograficzne, historyczne, etnograficzne i folklorystyczne. W tym celu należy przekazać Studium Humanistyczne Wydziałowi Kultury MRN. Argumentowano w sposób następujący: przejęcie Studium nie pociąga za sobą dodatkowych kosztów, gdyż Studium już istnieje, ma pomieszczenie w Bibliotece Miejskiej, unika jakichkolwiek zbędnych wydatków, nie ma obciążeń finansowych i jest pod opieką Wydziału Kultury MRN, ponadto legitymuje się sprawną organizacją, dobrymi słuchaczami i kadrami doświadczonych wykładowców, konsultowanych przez kierownictwo naukowe Studium. Ażeby sprostać specyfice badań ziemi częstochowskiej, na dwuletnim dotychczas Studium należy stworzyć co najmniej jeszcze jeden, trzeci rok specjalizacji, po której uzyskaniu absolwent otrzymałby odpowiednie uprawnienia.

Do najpoważniejszych osiągnięć Oddziału należy zaliczyć zatwierdzenie przez władze Politechniki Częstochowskiej projektu uhumanistycznienia studentów tej uczelni. Osiągnięcie to jest niewątpliwą zasługą rektora J. Kołakowskiego. W roku akademickim 1958/1959 utworzono na Politechnice lektorat historii nauki (prowadzony przez mgra J. Mikołajtisa) jako przedmiot kolokwialny, a pierwszy wykład, pt. *Wprowadzenie do studiów politechnicznych w zakresie historii nauki*, odbył się podczas inauguracji roku akademickiego.

Liczba członków Oddziału pod koniec roku sprawozdawczego wynosiła 23 osoby.

W roku 1959 rozszerzono akcję odczytową w miejscowych zakładach pracy, urządzono wystawy z okazji Roku Słowackiego, kontynuowano prace redakcyjne nad tomem 4 *Ziemi częstochowskiej*. Na wniosek mgra Z. Mikołajtisa Zarząd Oddziału wystąpił z inicjatywą stworzenia Społecznego Komitetu Obchodu 750-lecia Częstochowy w ramach Milenium, a także utworzenia funduszu na akcję

naukowo-badawczą i wydawniczą związaną z przeszłością miasta.

W roku 1959 odbyła się uroczystość pierwszego rozdania świadectw ukończenia Studium Humanistycznego. Zebranych absolwentów, członków Towarzystwa i gości: I sekretarza KM PZPR S. Jędrasa, przewodniczącego Prezydium MRN T. Kowalskiego i dyrektora Biblioteki Miejskiej A. Kłyka — powitał kierownik Studium, podkreślając znaczenie Studium i pomyślnego ukończenia dwuletniej pracy w rozwoju tradycji kulturalnych Częstochowy. Ta impreza społeczna — jedyna tego rodzaju w Polsce — będzie kontynuowana w latach następnych dzięki życzliwemu stosunkowi władz partyjnych i administracyjnych miasta, dzięki wykładowcom i słuchaczom, którzy wolny czas poświęcili pracy na Studium. Mgr J. Polakowski wygłosił wykład *O znaczeniu nauk humanistycznych*, mówiąc o konieczności rewizji tradycyjnego pojmowania wartości nauk humanistycznych w świetle nowych osiągnięć nauk przyrodniczych i techniki.

Następnie kierownik administracyjny, mgr M. Czaja, składa sprawozdanie administracyjne i finansowe. Na pierwszy rok Studium zapisało się 98 słuchaczy, na drugi 43, ukończyło 28. Dochody z opłat wyniosły 18 000 zł, na pomoce naukowe, administrację oraz urządzenie wystawy i sesji naukowej ku czci Słowackiego wydatkowano ponad 11 000 zł. Plan wykładów zrealizowano prawie całkowicie.

Po rozdaniu świadectw, w imieniu absolwentów zabrał głos senior słuchaczy, K. Kozakiewicz. Przemówienie przewodniczącego Prezydium MRN zamknęło uroczystość. Prof. J. Mikołajtis podziękował za poparcie udzielone Studium Humanistycznemu przez KM PZPR i Prezydium MRN.

Na uwagę zasługują częstochowskie obchody Roku Słowackiego. Publiczna sesja naukowa otworzyła uroczystości ogólnopolskie, zorganizowano wystawę ku czci poety, cykle wykładów publicznych itp. Szczegółowy przebieg uroczystości relacjonuje specjalna publikacja *W Roku Słowackiego* (wydawnictwo „Śląsk” przyszło Towarzystwu z życzliwą pomocą), sfinansowana dzięki poparciu przewodniczącego Prezydium MRN T. Kowalskiego, kierowniczkę Wydziału Kultury K. Broł, prezesa PSS „Jedność”, K. Luterka, i S. Piaścika oraz członków Komitetu Wydawniczego z dyr. H. Ujmą na czele.

Działalność naukowa w r. 1959 wyraża się liczbą 20 wygłoszonych referatów i odczytów publicznych, a ponadto 17 zebraniami Zarządu i ogólnymi. Referaty wygłosili: Wiesław Szymański, *W potowie dwudziestolecia. (O „Kwadrydze”)*; Józef Wójcicki, *Dwie miłości Słowackiego*; Jan Polakowski, *O znaczeniu nauk humanistycznych*; Maria Wojtczak, *O Juliuszu Słowackim*; Julian Krzyżanowski, *Słowacki jako dramaturg*; Stefania Morzykowska, *„Godzina myśli” w świetle psychologii*; Józef Wójcicki, *Uwagi o wersyfikacji Słowackiego*; Józef Mikołajtis, *Niepopularny wódz ludu. (Rzecz o J. Słowackim)*; Jan Nepomucen Miller, *Rodowód społeczny „Kordiana”*; Stanisław Witold Balicki, *Dzieje sceniczne „Mazepy”*; Eugeniusz Sawrymowicz, *Nie znane szczegóły z życia i twórczości Słowackiego*; Kazimierz Wyka, *Norwid o Słowackim*; Ziemowit Mikołajtis, *Słowacki a teatr światowy*; Marian Jakóbiec, *Słowacki i Słowiańszczyzna*; Stefan Treugutt, *Z problematyki „Beniowskiego”*; Bogdan Zakrzewski, *Słowacki wobec Wiosny Ludów*; Paweł Hertz, *Z warsztatu czytelnika Słowackiego*; Maria Wojtczak, *Słowacki dla współczesnych*; Józef Mikołajtis, *O wartości dramatów Słowackiego*.

W roku 1960 główny nurt pracy obejmował zakończenie obchodów Roku Słowackiego. Zorganizowano szereg odczytów publicznych: Kazimierz Wyka, *Juliusz Słowacki a współczesność*; Mieczysław Kotlarczyk, *Nowoczesna interpretacja Słowackiego w teatrze*; Stanisław Kolbuszewski, *O niektórych zjawiskach sztuki literackiej J. Słowackiego*; Józef Mikołajtis, *Euzebiusz i Juliusz Słowacki*.

(Rozważania). Zamknięcie Roku Słowackiego w Częstochowie uświetnił przyjazd krakowskiego Teatru Rapsodycznego z *Beniowskim*. Mgr J. Wójcicki wykonał album pamiątkowy obchodów Roku Słowackiego (zdjęcia — J. Gawroński i J. Świątek).

Oddział systematycznie informował miejscową prasę o przebiegu obchodów Roku Słowackiego.

Prócz odczytów rocznicowych wygłoszono prelekcje: Henryk Czarniawski, *Z rozważań nad twórczością E. Abramowskiego*; Józef Wójcicki, *Korespondencja Konopnickiej i Orzeszkowej z wybitniejszymi pisarzami polskimi i obcymi*.

Wygłoszono 7 odczytów literackich we wsiach częstochowskich (*O Słowackim, Ludowość w twórczości Mickiewicza, Postać Lenina w literaturze polskiej i światowej, Konopnicka wśród ludu*): w Cykarzewie, Wrzosowej, Hucie Starej, Małusach Wielkich, Janowie, Mstowie, Piasku, Łgocie Górnej. Prelegentami byli członkowie Oddziału, nauczyciele liceów częstochowskich: Elżbieta Cichła-Czarniawska, Edmund Łągiewka i Czesław Gocyła.

W Radomsku wygłoszono 4 referaty: Elżbieta Cichła-Czarniawska i Zbigniew Zmigrodzki, *O poezji współczesnej*; Włodzimierz Błaszczyk, *Archeologia a nauki humanistyczne*; Józef Mikołajtis, *O wartościach dramatów Słowackiego*; Leon Jelonk, *Życie i twórczość Fryderyka Chopina i Ignacego Paderewskiego*.

W Kłobucku otwarto 10 XII Ośrodek Odczytowy wykładem Józefa Mikołajtisa *O wartości dramatów Słowackiego*. Poza tym w dniach 13—20 XII prelekcje wygłosili: Czesław Erber, *Życie i twórczość Chopina*; Gotfryd Pyka, *O literaturze konspiracyjnej*; Ziemowit Mikołajtis, *O teatrze dalekowschodnim*. We wsi Łgota Górna odczyt *Konopnicka wśród ludu wygłosił Czesław Gocyła*.

W 50-lecie śmierci Marii Konopnickiej, w porozumieniu z Wydziałem Kultury MRN, zorganizowano uroczysty wieczór z referatem Adolfa Baranowskiego o życiu i twórczości poetki.

Dzięki staraniom Oddziału rozpoczęło czwarty rok pracy Studium Humanistyczne, liczące 70 słuchaczy.

Funkcję sekretarza Zarządu objął Cz. Gocyła. Ilość członków Oddziału wzrosła z 28 do 32 osób.

Rok 1961 — to dalsze prace nad wydaniem publikacji *W Roku Słowackiego* (objętość 14,5 arkusza), prowadzenie Studium Humanistycznego, organizacja Ośrodka Odczytowego w Kłobucku i praca naukowa członków Oddziału. Referaty wygłosili: Edmund Łągiewka, *Praca piśmienna w szkole średniej*; Gotfryd Pyka, *Uwagi na marginesie bibliografii powstania warszawskiego*; Ziemowit Mikołajtis, *Uwagi nad dramaturgią J. Słowackiego*; Wincenty Danek, *Uwagi o „Zygmuntowskich czasach” Kraszewskiego*; Elżbieta Cichła-Czarniawska, *Współczesna poezja polska*; Czesław Gocyła, *Echa powstania styczniowego w twórczości Marii Dąbrowskiej*; Stanisław Pospieszalski, *Sztuka, rzemiosło, formalizm. Aktualność idei Norwida*.

W Ośrodku Odczytowym w Kłobucku (obejmującym Krzepice, Łobodno, Przystajń, Złochowice, Walenczów, Zagórze) wygłoszono 20 prelekcji, powtarzając niektóre odczyty, ale też dając wiele zupełnie nowych i różnorodnych tematów z dziedziny architektury nowoczesnej, malarstwa francuskiego, muzyki romantycznej, prehistorii: Ziemowit Mikołajtis, *Teatr Wschodu (c. d.) i O teatrze romantycznym*; Włodzimierz Błaszczyk, *Pradzieje ziemi częstochowskiej i ziemi kłobuckiej*; Adolf Baranowski, *O Marii Konopnickiej*; Gotfryd Pyka, *Polska literatura okupacyjna*; Czesław Erber, *O Fryderyku Chopinie*; Stanisław Pospieszalski, *O architekturze organicznej Wrighta*; Czesław Erber, *Chopin: twórczość w kraju*; Gotfryd Pyka, *Powstanie warszawskie*; Jan Borkowski, *O Juliuszu*

Słowackim; Czesław Erber, *O nowoczesnym malarstwie francuskim i O polskiej muzyce romantycznej*.

W Bibliotece w Radomsku wygłoszono 8 odczytów z zakresu historii literatury i teatru (prelegenci: Ziemowit Mikołajtis, Elżbieta Cichła-Czarniawska, Leon Jelonek, Henryk Czarniawski, Józef Mikołajtis).

Ponadto urządzono w Kłobucku i w Radomsku, wespół z Muzeum Regionalnym, skromną wystawę archeologiczno-przyrodniczą oraz, we własnym zakresie, wystawę autografów Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego.

Oddział prowadzi rozmowy w sprawie zorganizowania punktu konsultacyjnego dla doktorantów przy Studium Humanistycznym, pod opieką krakowskiej Wyższej Szkoły Pedagogicznej.

W roku sprawozdawczym 1961 odbyło się 12 zebrań Zarządu i tyleż ogólnych. Liczba członków nadal wynosi 32 osoby.

W zakresie spraw wydawniczych przystąpiono do prac nad tomem 2 „Prac Literackich Członków Oddziału Częstochowskiego Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza”. Uzyskano przydział papieru; został on zakupiony z dotacji przewodniczącego Prezydium MRN, T. Kowalskiego. Do Komitetu Redakcyjnego weszli: J. Mikołajtis, A. Baranowski, J. Wójcicki, Z. Mikołajtis.

Nawiązano porozumienie z Czechosłowackim Ośrodkiem Kulturalnym w Warszawie, który zorganizuje kilka wykładów dla Studium Humanistycznego.

Na 5-lecie Oddziału przygotowuje się sesję naukową w 250 rocznicę urodzin J. J. Rousseau, cykl wykładów publicznych, wystawę oraz wydanie pracy zbiorowej *Rousseau a kultura polska*.

Józef Mikołajtis

ODDZIAŁ CIESZYŃSKI

(1959)

Jednym z najmłodszych w 75-lecie Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza jest Oddział w Cieszynie. Za datę powstania Oddziału trzeba uznać 5 XI 1959, kiedy na zebraniu organizacyjnym spośród nauczycieli-polonistów, bibliotekarzy i miłośników literatury wybrano Zarząd, ukonstytuowany tego samego dnia i pełniący funkcje do chwili obecnej: mgr F. Zahradnik (przewodniczący), mgr M. Jaworski (zastępca przewodniczącego), mgr J. Gielata (sekretarz), mgr J. Sutkowska (skarbnik); L. Brożek, mgr K. Gołębowski, mgr B. Orszulik, E. Rosner (członkowie Zarządu).

Za potrzebą powołania w Cieszynie Oddziału Towarzystwa Literackiego przemawiało wiele istotnych względów: stosunkowo liczne grono nauczycieli-polonistów i miłośników literatury nie miało szerszych możliwości wymiany doświadczeń, przedyskutowania aktualnych zagadnień z zakresu literatury; wiele rocznic o charakterze historycznoliterackim, obchodzonych nie tylko w Polsce, ale i za granicą, miało w środowisku cieszyńskim bez echa, gdyż nie było instytucji, która by organizowała okolicznościowe wykłady. Polskie Towarzystwo Historyczne w Cieszynie poruszało na swoich zebraniach jedynie regionalną tematykę. O potrzebie powołania tu Oddziału Towarzystwa Literackiego świadczy i fakt, że na inauguracyjną działalność Oddziału wykład Czesława Zgorzelskiego *O liryce Słowackiego* (4 XII 1959) przyszło około 200 osób. Średnia frekwencja na następnych wykładach wynosi około 80 słuchaczy.

Oddział w Cieszynie skupia 30 członków, ale rozwinięcie ponownej akcji propagandowej, popartej konkretniejszą niż w stadium organizacyjnym dzia-